

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

(назва факультету/підрозділу)

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

(назва кафедри)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

(назва навчальної дисципліни)

циклу професійної (обов'язкової) підготовки

(обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)

за освітньою освітньо-професійною програмою «Цивільний захист»

(назва освітньої програми)

підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

(найменування освітнього ступеня)

у галузі знань 26 «Цивільна безпека»

(код та найменування галузі знань)

за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

(код та найменування спеціальності)

Рекомендовано кафедрою організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт на 2023- 2024 навчальний рік.

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1.

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Тактична підготовка сил цивільного захисту»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння формами і методами навчання, що дозволяє організувати тактичну підготовку аварійно-рятувального підрозділу, визначати мету, завдання, основні організаційні форми навчання та їх сутність, педагогічні принципи та методи, які потрібно використовувати в процесі підготовки і проведення занять.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Коломієць Валерій Станіславович, викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту
Контактна інформація	м. Харків, вул. Баварська, 7, кабінет № 803. Робочий номер телефону – (067)3178400
E-mail	kolomiiets@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	- дослідження форм і способів взаємодії аварійно-рятувальних формувань з іншими силами ЦЗ під час ліквідації наслідків НС; - дослідження прийомів і способів ведення оперативних дій підрозділами цивільного захисту в різних умовах
Професійні здібності	- професійні знання і значний досвід роботи в органах управління і пожежно-рятувальних підрозділах; - курс професійно-технічної підготовки за робітничою спеціальністю «Рятувальник»;
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Коломієць В.С. Проведення аварійно-рятувальних робіт в завалах зруйнованих будівель та споруд. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Харків : Національний університет цивільного захисту України. 2023. С 244-245.

Час та місце проведення занять з дисципліни: Заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щочетверга з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 803 (вул. Баварська, 7). В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка фахівців, здатних організувати та проводити тактичну підготовку пожежно- та аварійно-рятувального підрозділу спрямовану на підвищення професійних знань, формування умінь і навичок ведення оперативних дій рятувальниками, а також навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти очна (денна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	обов'язкова професійна
Рік підготовки	4
Семестр	8
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	1
- загальна кількість годин	90
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	16
- семінарські заняття (годин)	8
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	36
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	10
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни є раніше здобуті результати навчання за ОК «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та гасіння пожеж».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПРН
- проводити заняття з тактичної підготовки пожежно-рятувального підрозділу	ПРН-33
- організовувати несення внутрішньої та караульної служб у підрозділі	ПРН-34
Дисциплінарні результати навчання	<i>аббревіатура</i>

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК, КД
- здатність до проведення занять з тактичної	К-35

підготовки сил цивільного захисту у складі караулу та організації несення внутрішньої та караульної служб.	
Очікувані компетентності з дисципліни	<i>аббревіатура</i>

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Тема 1. Сутність та основні принципи і методи навчання.

Керівні та плануючі документи, що визначають зміст процесу навчання. Структура навчального процесу. Пізнавальна діяльність кожної особи як основа навчання. Основні дидактичні принципи навчання. Методи навчання, прийоми (засоби) навчання. Перевірка і оцінка знань, навичок і вмінь у особового складу. Основні вимоги до підвищення ефективності пізнавального процесу. Роль керівника заняття в цьому.

Тема 2. Призначення, мета і завдання тактичної підготовки. Поняття про тактичне мислення, способи його розвитку.

Види та основні організаційні форми тактичної підготовки. Поняття про тактичне мислення, способи його розвитку. Особливості планування тактичної підготовки. Організація і методика проведення теоретичних і практичних занять. Підготовка керівника до проведення заняття. Складання план-конспекту (конспекту лекції) та методичної розробки для проведення заняття.

Тема 3. Порядок організації та проведення тактико-стройових занять.

Мета та організація занять. Підготовка керівника до занять. Складання методичної розробки. Порядок і методика проведення заняття.

Тема 4. Порядок організації та проведення занять з вивчення оперативно-тактичних особливостей району (об'єктів) обслуговування.

Поняття про оперативно-тактичні особливості району обслуговування. Порядок вивчення загальних оперативно-тактичних особливостей району обслуговування. Порядок вивчення особливостей окремих ділянок району. Порядок вивчення об'єктів, будинків та споруд. Порядок підготовки та методика проведення занять з вивчення оперативно-тактичних особливостей району (об'єктів) обслуговування.

Тема 5. Порядок організації та проведення занять з відпрацювання тактичних завдань на потенційно-небезпечних об'єктах.

Мета та організація занять. Підготовка керівника до занять. Розроблення тактичного задуму для проведення заняття. Складання методичної розробки. Порядок і методика проведення заняття.

Тема 6. Групові тактичні тренування начальницького складу.

Групові тактичні тренування, як активна форма підготовки начальницького складу. Активні методи навчання в системі тактичної підготовки особового складу органів управління. Порядок підготовки, організації, та проведення ділової гри.

Тема 7. Організація та проведення тактико-спеціальних навчань.

Тактико-спеціальні навчання, як вища форма тактичної підготовки особового складу органів управління та підрозділів ЦЗ. Види навчань та їх розподіл за територіальним рівнем. Суть та зміст кожного виду навчань.

Мета, завдання, загальний порядок організації, підготовки та проведення тактико-спеціальних навчань.

Тема 8. Аналіз НС та оперативних дій підрозділів цивільного захисту під час їх ліквідації.

Розбір пожеж з особовим складом пожежно-рятувального підрозділу. Порядок складання карток оперативних дій на пожежах та їх вивчення в системі службової підготовки. Вивчення НС за описами.

Тема 9. Особливості організації та проведення занять з використанням навчальних споруд.

Суть та зміст занять на навчальних спорудах (навчальна башта, стометрова смуга з перешкодами, смуга психологічної підготовки, теплодимокамера (димокамера, теплокамера), навчальний полігон).

Загальний порядок організації, підготовки та проведення занять. Використання засобів імітації та спеціальних програмних симуляторів під час проведення занять.

Тема 10. Порядок оцінювання рівня тактичної підготовки.

Організація підсумкової перевірки та підбиття підсумків тактичної підготовки. Порядок виставлення індивідуальної оцінки з тактичної підготовки. Оцінка з тактичної підготовки органу та підрозділу цивільного захисту.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Форма здобуття освіти (очна (денна) або заочна (дистанційна))					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
8- й семестр						
Модуль 1.						
Тема 1. Сутність та	6	2	-	-	4	

основні принципи і методи навчання.						
Тема 2. Призначення, мета і завдання тактичної підготовки. Поняття про тактичне мислення, способи його розвитку.	8	2	2	-	4	
Тема 3. Порядок організації та проведення тактико-стройових занять.	8	2	2	-	4	
Тема 4. Порядок організації та проведення занять з вивчення оперативно-тактичних особливостей району (об'єктів) обслуговування.	12	2	4	-	6	
Тема 5. Порядок організації та проведення занять з відпрацювання тактичних завдань на потенційно-небезпечних об'єктах.	12	2	4	-	6	
Тема 6. Групові тактичні тренування начальницького складу.	8	2	2	-	4	
Тема 7. Організація та проведення тактико-спеціальних навчань.	8	2	2	-	4	
Тема 8. Аналіз НС та оперативних дій підрозділів цивільного захисту під час їх ліквідації.	8	2	2	-	4	
Тема 9. Особливості організації та проведення занять з використанням навчальних споруд.	12	2	4	-	6	
Тема 10. Порядок	8	2	-	-	4	2

оцінювання рівня тактичної підготовки.						
Разом	90	20	22	-	46	2

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 2. Призначення, мета і завдання тактичної підготовки.	2
2.	Тема 6. Групові тактичні тренування начальницького складу.	2
3.	Тема 7. Організація та проведення тактико-спеціальних навчань.	2
4.	Тема 8. Аналіз НС та оперативних дій підрозділів цивільного захисту під час їх ліквідації	2
	Разом	8

Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 3. Порядок організації та проведення тактико-стройових занять.	2
2.	Тема 4. Вивчення оперативно-тактичних особливостей району (об'єктів) обслуговування.	4
3.	Тема 5. Порядок організації та проведення занять з відпрацювання тактичних завдань на потенційно-небезпечних об'єктах.	4
4.	Тема 9. Організація та проведення занять з використанням споруд навчально-тренувального комплексу.	4
5.	Тема 10. Модульна контрольна робота	2
	Разом	16

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

1. Основні новітні підходи до підвищення ефективності пізнавального процесу.
2. Поняття про тактичне мислення, способи його розвитку на сучасному етапі.
3. Аналіз оперативно-тактичних особливостей району обслуговування (на прикладі конкретного гарнізону ОРС ЦЗ).
4. Активні методи навчання в системі тактичної підготовки особового складу органів управління сил ЦЗ.
5. Тактико-спеціальні навчання, як вища форма тактичної підготовки особового складу органів управлінь та підрозділів ЦЗ.

6. Аналіз оперативних дій підрозділів цивільного захисту під час ліквідації НС (на прикладі окремої НС).
7. Аналіз оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів за карткою оперативних дій (на прикладі окремої пожежі).
8. Сучасні методи тренування з використанням споруд навчально-тренувального комплексу.
9. Аналіз сучасних навчально-тренувальних комплексів для підготовки сил ЦЗ.
10. Організація підсумкової перевірки та підбиття підсумків тактичної підготовки.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (демонстрація); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести; виконання письмових робіт; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; реферати; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; презентації та виступи на наукових заходах; завдання на навчальному полігоні, тренажерах, реальних об'єктах, інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання.

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою

Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо.

Поточний контроль проводиться на аудиторному занятті (лекція, семінарське заняття, практичне заняття). Він передбачає оцінювання підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на відповідних заняттях та набуття навичок під час виконання відповідних завдань. Використовуються методи фронтального та індивідуального опитування.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторного письмового опитування під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульної контрольної роботи (контрольне завдання із 2 питань оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів кожне):

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			
Модуль 1	лекції	10	10
	семінарські заняття	4	10
	практичні заняття	4	20
	за результатами виконання контрольних (модульних) робіт (модульний контроль)	1	20
Разом за поточний контроль			60
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідне)			10
III. Підсумковий контроль (екзамен)			40
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи			100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на заняттях (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів (1,5 для семінару) – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, граматично і стилістично без помилок оформлений звітний матеріал;

4 бали (1,2 для семінару) – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

3 бали (0,9 для семінару) – завдання виконане частково, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1-2 бали (0,6 для семінару) – завдання виконане частково, у звіті допущені значні граматичні чи стилістичні помилки;

0 балів – завдання не виконане.

Модульний контроль

У процесі вивчення дисципліни здобувачі виконують контрольну роботу. Контрольна робота передбачає перевірку знань здобувачів, які вони отримали на протязі вивчення модулю, та умінь використовувати їх у подальшій практичній діяльності. Модульна контрольна робота проводиться шляхом письмового (тестового) опитування і містить теоретичні питання в обсязі тем, що вивчаються на протязі модулю. Відповідь оцінюється за результатами написання кожного питання окремо із розрахунку максимально допустимих балів за кожне питання. Загальна оцінка та кількість балів визначаються за методикою визначеною в методичних матеріалах для проведення контрольної роботи.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульної контрольної роботи (контрольне завдання із 2 питань оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів кожне):

Остаточна оцінка за модуль складається з оцінки за контрольну роботу і підсумкової оцінки за семінарські і практичні заняття.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

7 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;

6 балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;

5 балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;

4 бали – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;

3 бали – складає від 20% до 39% від загального обсягу;

2 бали – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;

1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу, вміння публічно чи письмово представити звітній

матеріал. Відповідні бали за індивідуальне завдання враховуються під час визначення загальної суми балів за види навчальної діяльності.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного екзамену і складається з питань в обсязі тем, що вивчаються на протязі семестру.

Кожен варіант екзаменаційного білету складається з трьох теоретичних питань. Теоретичне питання оцінюється за повнотою відповіді.

30-40 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, глибоко та всебічно розкрив зміст усіх питань, під час відповіді використовував пункти нормативних документів, уміння самостійно узагальнювати теоретичний та фактичний матеріал, коментувати спеціальні тексти;

20-30 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст усіх питань. Уміння аналізувати основні теоретичні положення, наукові дані При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

10-20 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

5-10 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст питань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильна відповідь на одне питання, інші – частково;

1-5 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань. Відсутність уміння самостійно аналізувати наукові дані, тексти, положення. Не знає нормативних документів.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Керівні та плануючі документи, що визначають зміст процесу навчання.
2. Основні дидактичні принципи навчання. Методи навчання, прийоми (засоби) навчання.
3. Види та основні організаційні форми тактичної підготовки.
4. Поняття про тактичне мислення, способи його розвитку.
5. Організація і методика проведення теоретичних і практичних занять.
6. Порядок організації та проведення тактико-стройових занять.
7. Поняття про оперативно-тактичні особливості району обслуговування.
8. Порядок вивчення загальних оперативно-тактичних особливостей району обслуговування. Порядок вивчення особливостей окремих ділянок району.
9. Порядок вивчення об'єктів, будинків та споруд.

10. Порядок підготовки та методика проведення занять з вивчення оперативно-тактичних особливостей району (об'єктів) обслуговування.
11. Порядок організації та проведення занять з відпрацювання тактичних завдань на потенційно-небезпечних об'єктах.
12. Активні методи навчання в системі тактичної підготовки особового складу органів управління.
13. Порядок підготовки, організації, та проведення ділової гри.
14. Тактико-спеціальні навчання. Види навчань та їх розподіл за територіальним рівнем. Суть та зміст кожного виду навчань.
15. Мета, завдання, загальний порядок організації, підготовки та проведення тактико-спеціальних навчань.
16. Аналіз НС та оперативних дій підрозділів цивільного захисту під час їх ліквідації.
17. Суть та зміст занять на навчальних спорудах (навчальна башта, стометрова смуга з перешкодами, смуга психологічної підготовки, теплодимокамера (димокамера, теплокамера), навчальний полігон).
18. Організація підсумкової перевірки та підбиття підсумків тактичної підготовки.
19. Порядок виставлення індивідуальної оцінки з тактичної підготовки.
20. Оцінка з тактичної підготовки органу та підрозділу цивільного захисту.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, не допускаються на заняття, якщо розпочато розгляд прикладних навчальних питань).
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. При виконанні програми навчання до написання модульної контрольної роботи допускаються здобувачі, які мають позитивні оцінки не менше ніж за 70 % обов'язкових практичних завдань.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Освітньо-професійна програма «Цивільний захист» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальністю 263 «Цивільна безпека».
2. Неклонський І.М., Собина В.О., Тарадуда Д.В. Тактика ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: практикум. Видання 2-ге. Харків, 2020. 218 с.
3. Неклонский И.М. Анализ тактических возможностей аварийно-

спасательных формирований с помощью метода сетевого планирования. Гражданская защита: сохранение жизни, материальных ценностей и окружающей среды: сб. материалов V международной заочной научно-практической конференции. Минск : УГЗ, 2020. С. 113–118.

4. Неклонський І. М., Рагімов С.Ю. Аналіз оперативних дій рятувальних формувань за допомогою методу мережевого планування. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2021. № 2(34). С 168-181.

5. Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту ДСНС України: наказ МВС України від 09.07.14 №631.

6. Порядок організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: наказ МВС України 15.06.2017 № 511, зі змінами.

7. Зміни до Порядку організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту Наказ Міністерства внутрішніх справ України 12 червня 2023 року № 480 (Нормативи виконання навчальних вправ із спеціальної та фізичної підготовки)

8. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту: наказ МВС України від 26.04.18 р. № 340.

9. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж: наказ МВС України від 26.04.18 р. № 340.

10. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України: наказ МНС України від 07.05.2007 р. № 312.

11. Ключ П.П., Палюх В.Г., Росоха В.О. Тактична і психологічна підготовка особового складу пожежної охорони. Підручник. Х.: Основа, 2002 р. 288 с. (електронна бібліотека НУЦЗУ, бібліотека НУЦЗУ)

12. Професійна підготовка працівників служби цивільного захисту : курс лекцій / О.М. Колєнов, В.О. Собина . Х : НУЦЗУ, 2018. 116 с.

13. Розроблення методичних рекомендацій щодо виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників ОРС ЦЗ ДСНС України до виконання завдань за призначенням («Навчальні вправи»): звіт про НДР / ДСНС, Видпов. вик.: Рибка Є.О. Х., 2017 . 158 с.

14. Провести дослідження та підготувати рекомендації щодо розподілу годин за видами службової підготовки особового складу органів і підрозділів цивільного захисту ДСНС України: звіт про НДР / ДСНС, кер.: В.О, Собина . Х., 2017. 339 с.

15. Провести дослідження та розробити технічні вимоги щодо облаштування смуги психологічної підготовки рятувальників та методіку проведення занять на ній: звіт про НДР / ДСНС, кер.: Абрамов Ю.А. Х., 2019 . 95 с.

16. Довідник керівника гасіння пожежі. Київ: ТОВ «Літера-Друк», 2017, 320 с. (бібліотека НУЦЗУ)

17. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. 2-ге вид., випр. і доп. К.:

Академвидав, 2007. 560 с.

18. Варій, М.Й. Військова психологія і педагогіка: Навч. посіб. / М.Й. Варій, М.М. Козяр, М.С. Коваль; За ред. М.Й. Варія. Львів: Сполом, 2003. 624 с.

Інформаційні ресурси

1. Неклонський І.М. Тактика ліквідування надзвичайних ситуацій: Курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2017. 371 с. <http://moodle.nuczu.edu.ua>
2. <https://dsns.gov.ua>
3. <https://ns-plus.com.ua>
4. <https://idundcz.dsns.gov.ua/>

Розробник(и):

Викладач кафедри організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт факультету цивільного захисту,

Валерій КОЛОМІЄЦЬ